

Dobro je znati

Radno vrijeme / Praznici

Dozvola za boravak i prijem u državljanstvo

Osiguranje od privatne odgovornosti

Alkohol / Duvan / Droge

Kućne životinje

Kako "diše" Švicarska

Radno vrijeme / Praznici

U Švicarskoj je većina prodavnica nedjeljom zatvorena. Izuzeci su prodavnice na željezničkim stanicama. Državni praznici su regulisani od strane kantona.

Praznici

Praznici su regulisani Zakonom o radu i tretiraju se pravno isto kao i nedjelje. 1. avgust (Dan državnosti) je u cijeloj Švicarskoj državni praznik. Pored ovoga praznika može svaki kanton proglasiti još osam službenih praznika. U kantonu Basel-Provincija (Basel-Landschaft) sljedeći dani važe za praznike: Nova godina (1. januar), Veliki petak (petak pred Uskrs), Uskršnji ponedjeljak, Praznik rada (1. maj), Spasovdan (Auffahrt, četvrtak 40 dana nakon Uskrsa), Duhovski ponedjeljak, Dan državnosti (1. avgust), Bettag, Božić (25. decembar), Sveti Stefan (26. decembar).

Radno vrijeme u prodavnicama

Radno vrijeme u prodavnicama se razlikuje od kantona do kantona. U kantonu Basel-Provincija (Basel-Landschaft) nema zakonski određenog radnog vremena. Najveći broj prodavnica namirnica otvoren je od ponedjeljka do petka o 8.00 do 19.00 sati. Subotom se većina prodavnica zatvara ranije nego tokom sedmice. Nedjeljom je većina prodavnica zatvorena. Izuzeci su prodavnice na željezničkim stanicama ili na benzinskim pumpama koje su obično otvorene 7 dana i inače se otvaraju ranije i zatvaraju kasnije od svih ostalih.

Radno vrijeme u javnim upravama

Kantonalna uprava je obično otvorena od ponedjeljka do petka od 8.00 do 12.00 i od 14.00 do 17.00 sati. Neke službe otvaraju u popodnevrim satima već u 13.30 ili su telefonski duže dostupne. Radno vrijeme opštinskih uprava je veoma različito. Naročito u manjim mjestima radno vrijeme može biti ograničeno. Preporučljivo je da se u svakom slučaju unaprijed informiše preko interneta ili telefonom o tome kad su šalteri otvoreni.

Više informacija (linkovi, adrese, brošure, informacioni listovi)

www.hallo-baselland.ch/hr/dobro-je-znati/radno-vrijeme--praznici

Dozvola za boravak i prijem u državljanstvo

Da bi se u Švicarskoj duže boravilo ili radilo potrebno je imati dozvolu. Postoji razlika između stalne boravišne dozvole i raznih drugih dozvola za boravak.

Vrste dozvola

Svako ko za vrijeme boravka u Švicarskoj radi ili samo boravi duže od 3 mjeseca treba da ima odgovarajuću dozvolu. Dozvole izdaje kantonalna Služba za migraciju i građansko pravo (Amt für Migration und Bürgerrecht). Postoji razlika između kratkih boravišnih dozvola (do 1 godine), dozvola koje su ograničene i stalnih boravišnih dozvola (neograničeno) i odobrenja za osobe koje redovno prelaze granicu.

- **Kratka boravišna dozvola (L):** Ova dozvola je za osobe koje borave u Švicarskoj sa određenom namjenom i na ograničeno vrijeme (obično 1 godina). Većina građana EU/EFTA zemalja koji mogu dokazati da su u radnom odnosu između tri mjeseca i godinu dana (ugovor o radu) imaju pravo podnijeti zahtjev za ovu dozvolu.
- **Boravišna dozvola (B):** To je dozvola za osobe koje borave duže vrijeme u Švicarskoj. Većina građana EU/EFTA zemalja imaju pravo podnijeti zahtjev za ovu dozvolu, ako mogu dokazati da rade u Švicarskoj duže od jedne godine (ugovor o radu). Ove dozvole se izdaju EU/EFTA građanima na 5 godina. Za osobe iz drugih zemalja period važenja traje jednu godinu. Poslije toga se treba tražiti produženje. Produženje ove dozvole može biti uslovljeno, kao na primjer pohađanjem kursa njemačkog jezika. Oni nemaju bezuslovno pravo na produženje dozvole. Razlozi koji mogu spriječiti produženje dozvole su, na primjer krivična djela ili zavisnost od socijalne pomoći. Boravišna dozvola prestaje u slučaju neprekidnog boravka u inostranstvu u trajanju dužem od šest mjeseci. Takođe priznate izbjeglice dobijaju boravišnu dozvolu B.
- **Stalna boravišna dozvola (C):** Ova dozvola se dobija poslije 5 ili 10 godina boravka u Švicarskoj. I kod dobijanja ove dozvole se primjenjuju različiti uslovi za ljude iz zemalja EU / EFTA i trećih zemalja. Stalna boravišna dozvola se kod odlaska u inostranstvo pod određenim uslovima može zadržati tokom maksimalno četiri godine. Za to se mora podnijeti molba Službi za migraciju i građansko pravo.
- **Privremeno prihvatanje (F):** Ovu boravišnu dozvolu dobijaju izbjeglice kojima je odbijen azil, ali su privremeno prihvaćeni. Ona se obnavlja svake godine.

Iskaznica za strance

Stranci koji žive u Švicarskoj dobijaju iskaznicu za strance (Ausländerausweis). Vrsta iskaznice zavisi od raznih kriterijuma. Postoje iskaznice u formatu kreditne kartice i iskaznice izrađene od papira (nebiometrijska iskaznica za strance, Nicht biometrischer Ausländerausweis). Neke osobe dobijaju biometrijsku iskaznicu za strane državljane. Ova iskaznica ima čip sa podacima, snimljeni su otisci prstiju i unijeta je slika. Vaši biometrijski podaci moraju se registrirati kod Službe za migraciju i građansko pravo. Sve novodoseljene osobe koje ne govore njemačkim jezikom se osim toga pozivaju na prvi informativni razgovor gdje dobijaju važne informacije o svom doseljavanju. Ukoliko se iskaznica izgubi ili bude ukradena, to se mora odmah prijaviti policiji.

Produženje

U zavisnosti od vrste statusa boravka i državljanstva, boravišne dozvole imaju različite dužine važenja i moraju se produžavati. U periodu kad je produženje neophodno, dobija se obrazac (Verfallsanzeige). Ovaj obrazac treba popuniti, dati ga na potvrđivanje poslodavcu i potom zajedno sa kopijom pasoša ili lične karte (za EU/EFTA) dostaviti Službi za migraciju i građansko pravo (Amt für Migration und Bürgerrecht) Ako postoje pitanja, treba se obratiti opštini stanovanja ili Službi za migraciju i građansko pravo)

Redovan prijem u državljanstvo

Onaj ko deset godina živi u Švicarskoj može podnijeti molbu za davanje konfederalnog odobrenja za prijem u državljanstvo. Godine koje je neka osoba između navršene 8. i 18. godine života provela u Švicarskoj računaju se duplo. Važne pretpostavke za prijem u državljanstvo su ispunjavanje roka vezanog za prebivalište, vladanje njemačkim jezikom, integracija i dobar status u pogledu finansija i krivično-pravni status.

Olakšani prijem u državljanstvo

Olakšani prijem u državljanstvo je pod određenim zakonskim pretpostavkama uglavnom otvoren za inostrane bračne partnere Švicarkinja ili Švicaraca i potomke jednog švicarskog roditelja. Kod olakšanog prijema u državljanstvo Savez sam odlučuje o prijemu u državljanstvo.

Više informacija (linkovi, adrese, brošure, informacioni listovi)

www.hallo-baselland.ch/hr/dobro-je-znati/dozvola-za-boravak

Osiguranje od privatne odgovornosti

Svaka odrasla osoba treba da zaključi osiguranje od privatne odgovornosti. Ovo osiguranje će pokriti troškove ukoliko nehotično nanesete nekom štetu.

Lična odgovornost

U slučaju da povrijedite drugu osobu ili da oštetite neki objekat, koji pripada drugoj osobi, za tu štetu snosite odgovornost. Ovo važi čak i tada ako šteta nije namjerno prouzrokovana. Troškovi štete mogu biti jako veliki. Na primjer, ako povrijedite nekoga na skijanju, ti troškovi mogu iznositi i nekoliko stotina hiljada franaka.

Osiguranje od privatne odgovornosti

Osiguranje od privatne odgovornosti (Privathaftpflichtversicherung) se treba imati da se u slučaju štete ne bi došlo u finansijske probleme. Većina osiguravajućih društava nudi ovo osiguranje. Osiguranje privatne odgovornosti se može zaključiti zajedno za sve osobe koje žive u jednom domaćinstvu. Osiguranje nije obavezno, ali se preporučuje.

Usluge osiguranja

Osiguranje od privatne odgovornosti pokriva štetu i povrede koje osiguranik nanese nekoj drugoj osobi. Osigurani su troškovi popravke, troškovi liječenja, gubitak zarade ili ošteta za pretrpljene bolove. Osiguranje od privatne odgovornosti pokriva i štetu koju prouzrokuju određene kućne životinje. Ovo osiguranje ne pokriva štetu koju smo nanijeli osobama iz istog domaćinstva. Takođe ne pokriva ni štete koje su nanesene namjerno ili prouzrokovane krajnjom nepažnjom.

Više informacija (linkovi, adrese, brošure, informacioni listovi)

www.hallo-baselland.ch/hr/dobro-je-znati/osiguranje-od-privatne-odgovornosti

Alkohol / Duvan / Droge

Ona osoba koja posjeduje, konzumira ili preprodaje drogu podliježe krivičnom gonjenju. Za prodaju alkohola i duvana postoje starosne granice.

Droge

Posjedovanje, prodaja i konzumiranje ilegalnih droga su kažnjivi. To važi i za male količine. Zakonom o narkoticima (Betäubungsmittelgesetz) je definisano koje su droge ilegalne. Prodaja droge se kažnjava teškim kaznama.

Alkohol i duvan

Za prodaju alkohola i duvana postoje starosne granice. Što znači da se u kantonu Basel-Provincija (Basel-Landschaft) duvanski proizvodi i alkoholna pića ne smiju prodavati djeci mlađoj od 16 godina. Za određena pića, kao što su jaka alkoholna pića, postavljena je starosna granica od 18 godina.

Zabrana pušenja duvana

U Švicarskoj je zabrana pušenja duvana različito regulisana od kantona do kantona. Kanton Basel-Provincija (Basel-Landschaft) se oslanja na Savezni zakon o zaštiti pasivnih pušača i na kantonalni Zakon o ugostiteljstvu.

Zabrana pušenja važi u:

- Zatvorenim, javnim prostorima (bolnice, uprave, škole, muzeji, kina, pozorišta, vozovi i autobusi, prodavnice i tržni centri).
- Prostori u kojima nekoliko osoba imaju svoja radna mjesta.

Da li se u restoranima može pušiti zavisi od veličine restorana. U većini restorana postoje prostorije u kojima je dozvoljeno pušenje.

Više informacija (linkovi, adrese, brošure, informacioni listovi)

www.hallo-baselland.ch/hr/dobro-je-znati/alkohol--duvan--droge

Kućne životinje

Onaj ko drži životinje u kući mora da poštuje razna pravila. Neke vrste životinja se ne smiju držati u svakom stanu. Opštine mogu naplaćivati takse za držanje pasa.

Držanje domaćih životinja

U iznajmljenom stanu je dozvoljeno držati male životinje kao što su morsko prase, hrčak, kanarinci ili ribe. Međutim, moguće je da je u ugovoru o iznajmljivanju stana zabranjeno držanje većih životinja (takođe mačaka ili malih pasa). Vlasnik stana može zabraniti i držanje životinja koje izazivaju buku ili su opasne po okolinu. Vlasnici životinja moraju uvažavati zakone o zaštiti životinja. Postoji vrste životinja koje se ne smiju same bez para držati, npr. zečevi. Takođe, postoje minimalni zahtjevi za veličinu kaveza i njihov sadržaj. Mnoge životinje (egzotične životinje) nije dozvoljeno uvoziti u Švicarsku. Dok za neke druge životinje treba nabaviti posebnu dozvolu od veterinarske službe.

Psi

U kantonu Basel-Provincija (Basel-Landschaft) postoji poseban zakon za pse. U njemu su sadržane obaveze koje imaju vlasnici pasa. Više informacija se može dobiti kod veterinara.

- Svi psi u Švicarskoj moraju biti označeni sa mikročipom i njihovi podaci moraju biti evidentirani. Pas dobija svoju karticu koja ima format kreditne kartice. Ova karta nije identična sa iskaznicom koja se mora imati ako se sa životinjom putuje u zemlje Evropske unije.
- Psi moraju biti prijavljeni u opštini. Opštine mogu naplaćivati takse za pse. Za držanje svakog psa mora se osim toga zaključiti obavezno osiguranje od odgovornosti za štetu (Haftpflichtversicherung).
- Svi vlasnici pasa moraju pokupiti i odložiti izmet od pasa. Ko to ne radi može dobiti kaznu.
- Za neke rase pasa trebaju posebne dozvola (npr. Pitbull ili Rottweiler).

Više informacija (linkovi, adrese, brošure, informacioni listovi)

www.hallo-baselland.ch/hr/dobro-je-znati/kune-ivotin

Kako "diše" Švicarska

Svaka zemlja ima svoj kulturni identitet. Isto tako i u Švicarskoj postoje neki nepisani zakoni koje bi trebalo poštovati.

Različite kulture

Švicarska je kulturno raznolika zemlja. Naročito zbog četiri jezičke grupe (vier Sprachgruppen). Tako da nije iznenađujuće da se mentaliteti u pojedinim regijama veoma razlikuju. Kulturne osobenosti na njemačkom ne moraju važiti i na francuskom govornom području. Takođe razlike između urbanih i seoskih područja mogu biti velike. Međutim, ipak postoje i sličnosti.

Pozdravljanje

U Švicarskoj se prilikom pozdravljanja rukuje i gleda u oči, također i kad se pozdravljaju muškarci i žene. Uobičajeni pozdrav je "Grüezi" (prijatelji se pozdravljaju sa "Hallo" ili "Hoi"). U seoskim oblastima se pozdravlja na cesti, čak i ako su osobe nepoznate. Takođe su važni izrazi "hvala" i "molim": Na primjer, u prodavnicama ili restoranima postoji ritual da se više puta kaže "hvala" i "molim".

Tačnost

Čuvena Švicarska tačnost nije samo kliše. Ako kasnite više od 5 minuta, trebalo bi da to javite telefonom. Posebno u poslovnom svijetu se cijeni tačnost. Ukoliko se želi s nekim sastati, obično se zakaže termin unaprijed. Nenajavljene posjete nisu uobičajene ni u privatnom okruženju.

Indirektna komunikacija

U Švicarskoj se o neprijatnim stvarima govori najčešće indirektno. Mnogi sagovornici kritikuju prikriveno ili kritiku prikrivaju frazama. Međutim, ipak očekuju da njihovi sagovornici primjete tu kritiku. To nije nikako lako ukoliko se ne govori savršen njemački jezik. U konfliktima se izbjegava direktna komunikacija, jer je cilj da se sačuva harmonija. Tako se može desiti, na primjer da dobijete pismo od komšije kada mu nešto smeta. Ako je nešto nejasno bolje je da pitate previše nego premalo.

Više informacija (linkovi, adrese, brošure, informacioni listovi)

www.hallo-baselland.ch/hr/dobro-je-znati/kako-die-vicars